

COLA

COLLEGE OF LOCAL ADMINISTRATION, KHON KAEN UNIVERSITY

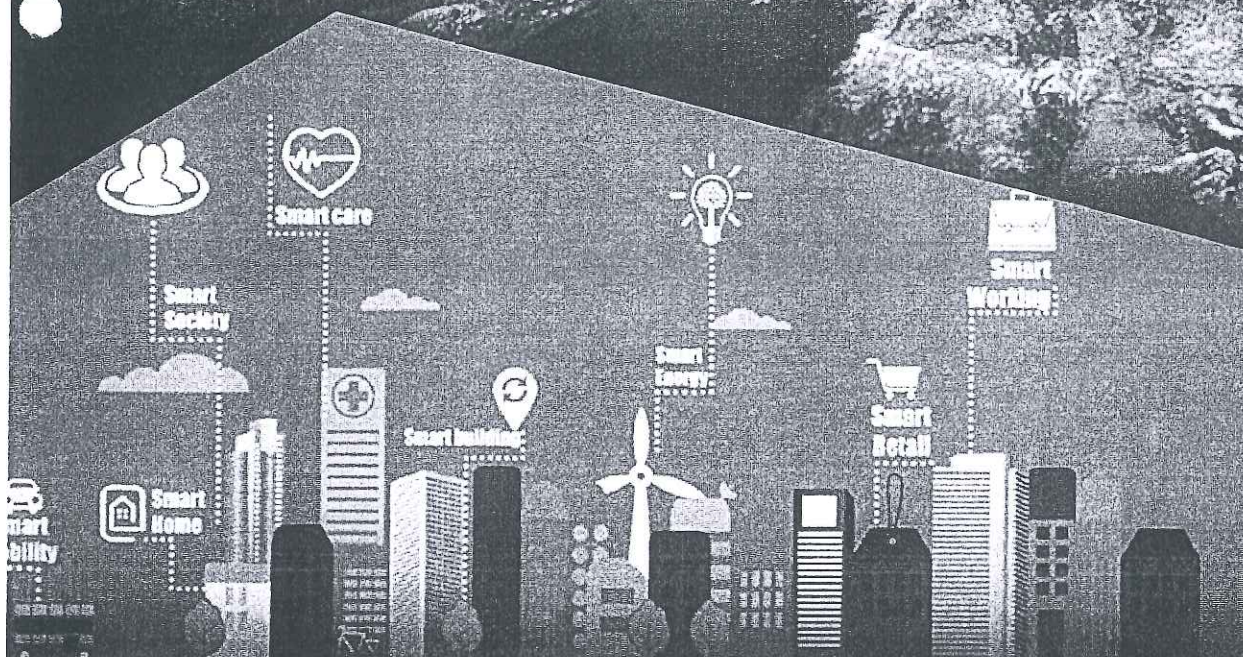
บทความฉบับเต็ม

งานประชุมวิชาการระดับชาติ
ด้านการบริหารกิจการสาธารณะ

ภายใต้ ประเทศไทย 4.0

The 4th National Conference on Public Affairs Management
"Public Affairs Management Under Thailand 4.0"
ณ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4 สิงหาคม 2560

<https://conference.kku.ac.th/cola/conference/r/pm2017>

โทรศัพท์ 0-4320-3124 โทรสาร 0-4320-3875 E-mail: cola.conference@gmail.com

แนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

The Dissemination Pathways of socio-cultural way of life in Nakorn Chum Sub-district,
Mueng District, Kamphaeng Phet

อัครพงษ์ เพ็ชรพุด* สุเทพ คำเมฆ* พัฒนภาณุ ทูลธรรม* ปริญญ์ หวันเหล็ม*

*อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ โครงการจัดตั้งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ศึกษาจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม ซึ่งพบว่า นครชุมเป็นชุมชนที่ตั้งขึ้นก่อนสมัยกรุงสุโขทัย เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในพุทธศตวรรษที่ 20 ในสมัยพระยาธิไท แล้วถูกทิ้งร้างเมืองไปเนื่องจากภัยธรรมชาติ โรคระบาด ความเจริญจึงข้ามฝั่งแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออกมาเป็นเมืองกำแพงเพชร ทั้งนี้นครชุมกลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากการอพยพเพื่อหาที่ทำกินของกลุ่มคนลาว กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ มอญ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติทำให้คนมาอยู่รวมกันโดยมีวิถีชีวิตแบบผสมผสานทางสังคมวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การละเล่น อาชีพ และมีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ส่วนแนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลนครชุม คือ การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การเผยแพร่ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ คู่มือ หนังสือ คารา สื่อโทรทัศน์ จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการจัดทำศูนย์ข้อมูลชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกคนในท้องถิ่น ร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ABSTRACT

The dissemination of socio-cultural ways of life in Nakorn Chum sub-district was inquired by documentary data, observation, interview, focus group discussion and using the snowball method in sampling selection. The research found that Nakorn Chum sub-district is the community located before Sukhothai era in which had been extremely flourished during 2000 BC. in the reign of Lithai King. Then, this community was later abandoned due to the natural disaster and epidemic disease. As a result, the prosperity was switched to the east of Ping River of Kamphaeng Phet city in the present. After that, Nakorn Chum was re-flourished again during the early Rattanakosin era because of the natural resource abundance. Hence, the people from Laos, Karen, Tai Yai and Mon had immigrated onto this area. So, the socio-cultural ways of life in Nakorn Chum is mixed in terms of rituals, believes, arts, occupations and a simple way of life. The study also found that the recommendations to disseminate socio-cultural ways of life in Nakorn Chum community is promoting community-based tourist attraction, distributing ways of life through media channels i.e. social media, publication, manual, book, television, museum establishment as well as setting the community-based information centre in order to raise people's consciousness for preserving local wisdoms.

คำสำคัญ : วิถีชีวิต , สังคมและวัฒนธรรม

Key Words : way of life , socio-cultural

บทนำ

การจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 ที่กล่าวไว้ในหมวดที่ 4 มาตราที่ 25 กล่าวคือ รัฐจะต้องส่งเสริมดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ดังนั้นการเรียนการสอนจะต้องเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้า เพื่อช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

ส่วนคำว่า แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่กล่าวมานั้น นั้นได้มีนักการศึกษาให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นหรือชุมชน ก็คือ สิ่งต่างๆที่อยู่ในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมในชุมชน ที่ถูกนำมาใช้เป็นสื่อ ในการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการ เทคนิควิธีการและขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

ดังนั้น ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน จริตประเพณี วิถีชีวิต ที่เรียกรวมกันว่า วัฒนธรรมของมนุษย์ ที่ถูกถ่ายทอดมาจากหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง ในแต่ภูมิภาคของโลกที่เรามักจะเรียกรวมกันว่าแหล่งอารยธรรมของมนุษย์ นั้น ซึ่งในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความสำคัญที่โดดเด่นแตกต่างกันออกไปและเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การสืบทอดให้เป็นองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลังด้วยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นรูปธรรม ในรูปแบบของสื่อประเภทต่างๆ หนังสือ ตำรา แบบเรียน คู่มือ ย่อมจะทำให้คนในชุมชนนั้นๆเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ คอยขับเคลื่อนความทรงจำของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนของตน

นครชุม หรือ นครพระชุมโบราณ เป็นชุมชนที่มีอายุกว่า 700 ปีเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ที่สำคัญของอาณาจักรสุโขทัย ปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของท้องที่ ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกโลก ด้านสังคม วัฒนธรรม ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง โดยมีลักษณะที่สอดคล้องกับนิยามของแหล่งเรียนรู้ชุมชน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทุกประการ กล่าวคือ บริเวณถิ่นที่อยู่ของตำบลนครชุมมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมาเกิดเหตุการณ์ เรื่องราวความเป็นมาของบุคคลสำคัญ ที่ควรบันทึกไว้เป็นองค์ความรู้ของชุมชน กล่าวคือ ตำบลนครชุมนั้น มีคลองสวนหมาก เป็นลำน้ำสายหลักเปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงคนในชุมชน คลองสวนหมากนี้ เป็นลำคลองประวัติศาสตร์ มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขา “โมโกจู” (ภาษากะเหรี่ยงแปลว่า ที่เกิดแห่งฝน) ซึ่งตั้งอยู่ในแนวรอยต่อระหว่างอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร กับอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ที่มีชื่อว่าคลองสวนหมากนี้ เนื่องจากต้นน้ำลำธารแห่งนี้อุดมไปด้วยป่าหมาก ซึ่งปัจจุบันยังคงเหลืออยู่บางพื้นที่แต่น้อยมากเนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายลง การที่เป็นต้นน้ำลำธารนี้ส่งผลต่อความชุ่มชื้นร่มเย็น ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และป่าตลอดลำคลองสวนหมากนับแต่ปากคลองจนไหลลงสู่ลำน้ำปิง ลึกเข้าไปตามลำคลองสวนหมาก ประมาณ 40-50 กิโลเมตร จะเป็นที่ราบลุ่ม อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้นานาชนิด ป่าพงดงแขม และกอไผ่ ป่ายาง และพื้นที่ที่ลึกเข้าไปประมาณ 10 กิโลเมตรเคยเป็นที่ตั้งเพนียดจับช้างป่ามาฝึก ไว้ใช้งานเป็นที่เรียกขานของชาวบ้านว่า “ป่าเขาท่ากระดาน”(เรียบเรียง,2542) ชุมชนที่อาศัยอยู่ตามลำคลองสวนหมาก นิยมเรียกเป็นภาษาปากว่า “บ้านปากคลอง” ซึ่งชาวปากคลองยังนิยมเรียกแตกต่างกันไป คือ 1) กลุ่มคนไทยที่แยกตัวไปจากชุมชนในตัวเมืองกำแพงเพชร จะมีชื่อเรียกว่า “ปากคลองเหนือ” ปัจจุบันคือ หมู่ที่ 5 บริเวณวัดสว่างอารมณ์ เป็นกลุ่มที่ชอบศึกษาเล่าเรียน ค้าขาย นิยมนุ่งโจงกระเบน 2) กลุ่มปากคลองกลาง คือ บริเวณบ้านนครชุมไปจนถึงคูเมืองโบราณก่อนถึงวัดพระบรมธาตุ ปัจจุบันคือหมู่ที่ 4 เป็นกลุ่มที่ชอบทำไร่ผัก ไร่ยาสูบ ผู้หญิงจะนุ่งซิ่นสวมเสื้อแขนกระบอก แบบชาวเวียงจันทน์ และกลุ่มที่ 3) กลุ่มปากคลองใต้ คือ บริเวณจากแนวคูเมืองถึงวัดพระบรมธาตุ ปัจจุบันคือ

หมู่ที่ 3 การประกอบอาชีพและการแต่งกายคล้ายคลึงกับกลุ่มปากคลองเหนือ แต่การพูดจาแปร่งออกไปจากกลุ่มอื่นมาก เป็นสำเนียงแบบชาวเวียงจันทน์ เช่น ทำงาน เรียกว่า “เฮ็ดเวียก” เทียวเล่น เรียกว่า “เทียวเียน” แต่ปัจจุบันการแบ่งกลุ่มเกือบจะเลือนหายไป เรียกรวม กันว่า “บ้านนครชุม” ตามชื่อเมืองทางประวัติศาสตร์

ส่วนในด้านประวัติศาสตร์การสร้างบ้านแปลงเมืองนั้น นครชุม เป็นเมืองที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาแล้วตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัย ตอนต้น ซึ่งรองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ให้ข้อสังเกตว่า นครชุมมีพัฒนาการของการตั้งชุมชนที่เก่าแก่กว่าเมืองซำก้ง ราว หรือเมืองกำแพงเพชรในปัจจุบัน สังเกตได้จากกำแพงเมืองเก่าชั้นนอก ป้อมคงเสริมฐี วัด และเจดีย์เก่าที่ยังปรากฏให้เห็นถึงความรุ่งเรืองในอดีต ปัจจุบันแม้คนในชุมชนนครชุม จะมีลักษณะความเป็นชุมชนเมือง แต่วิถีชีวิตของประชาชนมีความน่าสนใจ เพราะว่าเป็นชุมชนที่ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมและประเพณี ที่เป็นวิถีท้องถิ่นได้อย่างเหนียวแน่น อาทิเช่น มโหรีกล่อมหอ การละเล่นพื้นบ้าน เข้าทรงแม่ศรี เพลงพวงมาลัย เพลงระบำคล้องช้าง เพลงลิเกป่า รำโทน ระบำร้องแก้นอกจากนี้ยังมีนวนิยายท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง มีบุคคลสำคัญที่มีต้นกำเนิดเชื้อสายมาจากตำบลนครชุม เช่น สมเด็จพระพุทธาจารย์(โต พฺรหฺมรํสี) หรือ สมเด็จโต, ขุนโสภิตบรรณรักษ์ (อำพัน กิตติขจร)บิดาจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นต้น มีโบราณสถานที่สำคัญ เช่น วัดพระบรมธาตุนครชุม วัดขุ่มกอ วัดสว่างอารมณ์ กำแพงเมืองทุ่งเศรษฐี เขตอรัญญิกนครชุม รวมทั้งเป็นแหล่งกำเนิดพระขุ่มกอหนึ่งในพระเครื่องชุดเบญจภาคี และนอกจากนั้นนครชุมยังมีเรื่องราวและร่องรอยของสถานที่สำคัญๆ อาทิ บ้านเรือนไม้โบราณอายุกว่าร้อยปี สถานที่ทำการค้าไม้ในอดีต พร้อมเรื่องราวของพญาตะก่าและพะโป้ สองพี่น้องชาติกระเหรี่ยงในบังคับอังกฤษ ที่เป็นผู้บูรณะองค์พระบรมธาตุนครชุม และนำยอดนัตจากเมืองมะละแหม่งรามัญประเทศ มาประดิษฐานไว้บนยอดพระบรมธาตุ สร้างความเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ศรัทธาแก่ชาวนครชุม พะโป้หรือนายฮ้อย พะโป้ เป็นพ่อค้าไม้คนสำคัญของเมืองกำแพงเพชรในยุคสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จประพาสต้นเมืองนครชุม ในปี ร.ศ.125 (พ.ศ. 2449) ทรงมีพระราชหัตถเลขาไว้ว่า

“...เลยไปคลองสวนหมาก ในคลองนี้ น้ำไหลเชี่ยว แด่น้ำใส เพราะเป็นลำห้วย ถ้าไปตามลำคลอง 3 วัน จนถึงป่าไม้ป่าไม้นี้ พะโป้กระเหรี่ยงในบังคับอังกฤษเป็นคนทำ”

ความเป็นชุมชนทางในอดีตของนครชุมนั้น ทำให้มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติมาอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น ไทย ลาว มอญ กระเหรี่ยง จีน ฯลฯ จึงทำให้มีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด เป็นวิถีวัฒนธรรมนครชุม ตามที่นักเขียนชื่อดัง คุรุมาลัย ชูพินิจ นามปากกา “เรียมเอง” ผู้ที่เกิดและเติบโตจากริมคลองสวนหมาก ตำบลนครชุม และไปสร้างชื่อเสียงในเมืองกรุง ได้เขียนนวนิยาย เรื่อง “ทุ่งมหาราช” ที่มีเค้าโครงมาจากเรื่องจริง ซึ่งนวนิยายท้องถิ่นเรื่องนี้ได้บรรยายภาพวิถีชีวิตของชุมชนนครชุมตลอดแนวสองฝั่งคลองสวนหมากและริมฝั่งลำน้ำปิงฝั่งตะวันตก ไว้ได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของตำบลนครชุม ดังกล่าว เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนนี้เปรียบเสมือนแหล่งอ้างอิงความมีอยู่ขององค์ความรู้ต่างๆของชุมชน ซึ่งแน่นอนว่า องค์ความรู้นั้นย่อมจะมีวันผืนแปรเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนย่อมที่จะมีวันผุพังลง เจกเช่นเดียวกับแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่เป็นบุคคล ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา ย่อมมีวันที่จะต้องล้มหายตายจากไป ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ ก็เริ่มมีการปรับเปลี่ยนยุคต่ออายุของใหม่เข้ามาผสมผสาน ซึ่งจะทำให้แก่นสาระแท้เปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ผ่านมานำไปสู่การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป ตามแบบอย่างโลกตะวันตกมากยิ่งขึ้นทุกเวลา เช่น ภาษา วัฒนธรรม เทคโนโลยี การแต่งกาย เพราะฉะนั้นแล้ว จึงไม่มีหลักประกัน ได้ถึงความยั่งยืนยาวนานของแหล่งความรู้ดั้งเดิมของชุมชนเหล่านี้ได้เลย หากไม่มีการศึกษา

รวบรวมหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ประวัติความเป็นมาด้านต่างๆจากบุคคลเหล่านั้นไว้อย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งต่อไปจะทำให้คนรุ่นหลังหลงลืมรากเหง้าและบรรพบุรุษของตนตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ก็จะค่อยๆสูญหายไปจากชุมชนตามวัฏจักรของกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป จากการที่คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชนโบราณตำบลนครชุม พบว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ ผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำองค์กรท้องถิ่น ต้องการที่จะสืบทอดองค์ความรู้และทรัพยากรในท้องถิ่นของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเผยแพร่ในรูปแบบวิธีการต่างๆ ดังนั้นจากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวนี้จึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารวบรวมประวัติความเป็นมาเพื่อหาแนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เหมาะสม เพื่อสร้างเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าของชุมชนให้ยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของ ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) คณะผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด เก็บข้อมูลด้วยวิธีการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา วารสาร และหนังสือวิชาการทางประวัติศาสตร์ และนำข้อมูลมาแบ่งเป็นหมวดหมู่ ตามแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

เอกสารชั้นต้น ได้แก่ จารึกหลักที่ 3 จารึกนครชุม เอกสารจากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ เช่น ใบบอก, พระราชหัตถเลขา, ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ สมัยรัชกาลที่ 5

เอกสารชั้นรอง ได้แก่

- 1) หลักฐานจากหนังสือหาหยากที่ค้นคว้าจากห้องสมุดแห่งชาติ
- 2) หลักฐานจากหนังสือวิชาการ ตำรา แบบเรียน
- 3) หลักฐานจากสิ่งพิมพ์ท้องถิ่น
- 4) หลักฐานจากนวนิยายท้องถิ่นท้องถิ่น
- 5) หลักฐานภาพถ่ายบุคคล และสถานที่ต่างๆ
- 6) หลักฐานจากการศึกษาข้อมูลแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 9 คน เป็นผู้รู้ในเรื่องประวัติ และประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านเป็นอย่างดี กลุ่มผู้สืบทอดเรื่อง ภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม ดั้งเดิมของท้องถิ่น และกลุ่มผู้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่มีบทบาทสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งเป็นทางการและไม่ทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ เพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูล และร่วมกันวางแผน ออกแบบ การเผยแพร่ด้วยวิธีการที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาของตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

ตำบลนครชุมเริ่มสร้างบ้านแปลงเมือง ตั้งแต่ในช่วงศตวรรษที่ 16 (ประมาณปี พ.ศ. 1501-1600) เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นทางน้ำไหลลงมาจากแนวเทือกเขาทางด้านทิศตะวันตกระหว่างประเทศพม่ากับประเทศไทย มาจรดกับทางน้ำที่ไหลจากเทือกเขาในทิศเหนือ จึงเกิดเป็นชุมทางน้ำที่ใช้ในการเดินทางและดำรงชีวิตของคนในพื้นที่บริเวณนี้ และมีผู้คนหมุนเวียนอาศัยอยู่มากมายหลายชั่วอายุคน อีกประการหนึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้น่าจะเป็นช่วงที่มีขยายตัวทางการค้าของจีนด้วย ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า พื้นที่นี้น่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถม ซึ่งเป็นผู้รวบรวมบ้านเมืองในกลุ่มน้ำดังกล่าว แล้วสถาปนาแคว้นสุโขทัย-ศรีสัชนาลัยขึ้น นั่นหมายความว่า บริเวณที่ตั้งของตำบลนครชุมในปัจจุบันนี้น่าจะเกิดเป็นชุมชนขึ้นก่อนการสถาปนาแคว้นสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีและหลังจากการสวรรคตของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาลิไท) ขึ้นครองราชย์ ในสมัยนี้เมืองนครชุม จึงมีเจ้าเมืองที่เป็นเชื้อพระวงศ์พระร่วง ที่มาจากจากเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย มาปกครอง และการสร้างถนน พระร่วงที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมในสมัยโบราณระหว่างเมืองสุโขทัยกับเมืองกำแพงเพชรก็น่าจะสร้างขึ้นในระยะหลังจากนี้ไม่นาน เพราะการสร้างถนนพระร่วงที่เชื่อมเมืองต่อเมืองทำให้เกิดความสะดวกในการติดต่อควบคุมและอาจมีประโยชน์ในการขยายพระราชอาณาเขตด้วย

ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาลิไท) เมืองนครชุมมีความเจริญรุ่งเรืองที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง การค้า และพุทธศาสนา และหลังจากการสวรรคตของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาลิไท) ในปี พ.ศ. 1919 พระมหาธรรมราชาที่ 2 (พระยาเสือไทย) ขึ้นครองราชย์ อาณาจักรสุโขทัยอ่อนแอเสื่อมอำนาจ อาณาจักรถูกแบ่งออกเป็น 2 แคว้น คือ แคว้นกำแพงเพชรประกอบด้วย เมืองกำแพงเพชร เมืองปากยม และเมืองพระบาง ซึ่งปกครองโดยราชวงศ์สุพรรณภูมิ กับแคว้นสุโขทัย เมื่อเกิดแคว้นกำแพงเพชร บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง จึงทำให้เมืองนครชุมที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตก ค่อยหมดความสำคัญเสื่อมลง ประกอบกับเกิด โรคภัยระบาดแรง ภัยธรรมชาติ ปัญหาอุทกภัย พุทธิภัยภัย ที่ไม่มีผู้ใดต้านทานได้ เมืองนครชุมจึงเกิดการทิ้งร้าง มาอย่างยาวนานจน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (โศก) หรือ สมเด็จโต ซึ่งมีมารดาเป็นชาวนา เมืองกำแพงเพชร ท่านเดินทางไปเยี่ยมญาติ ได้อ่านศิลาจารึกนครชุม ได้ความว่า มีเจดีย์พระบรมธาตุอยู่สามองค์ จึงได้ให้ชาวบ้านไปค้นจนเจอและช่วยกันบูรณะ ต่อมาเมื่อชาวลาวเวียงจันทน์ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนขึ้นในบริเวณนี้จึงให้ชาวลาเวียงจันทน์ช่วย เป็นผู้ดูแลวัดหรือที่เรียกว่า “เลกวัด” (ช่วยทำงานวัด ตลอดจนรับใช้พระสงฆ์) พื้นที่บริเวณเขาท่ากระดาน ป่าโป่งน้ำร้อน ในลำคลองสวนหมาก มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มาก เช่น ป่าไม้สัก ไม้เบญจพรรณ ไม้ยาง ไม้กระยาสูบ จึงมีการทำไม้ซุง โดยบริษัทสาขาของชาวประเทศอังกฤษ ผสมกับการทำไม้บริษัทของคนไทย มีความเจริญรุ่งเรืองมาก จึงทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช่วงต้นของสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เกิดเป็นชุมชนการค้า และติดต่อค้าขายกับชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ และกลุ่มชนชาวไทยภูเขา ในลำคลองสวนหมาก ทำให้มีความเจริญเติบโตมาเป็นลำดับ พัฒนากลายเป็นเมืองจากชุมชนเล็กๆ เป็นหมู่บ้านคลองสวนหมากและยกฐานะเป็นตำบล โดยใช้ชื่อว่าตำบลคลองสวนหมาก เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2456

ตำบลคลองสวนหมากในอดีต ได้เปลี่ยนแปลงเป็นชื่อ ตำบลนครชุม มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองกำแพงเพชร มีชุมชนที่อาศัยอยู่ตามลำคลองสวนหมาก เช่น บ้านท่าเรือหรือโป่งน้ำร้อน แม้ในปัจจุบันมักจะเรียกบ้าน นครชุมเป็นภาษาปากว่า “ปากคลอง” และชาวปากคลองนิยมเรียกหมู่บ้านของตนเป็น 3 พื้นที่ ทั้งๆที่ระยะทางจากปากคลองสวนหมากถึงวัดพระบรมธาตุมีเพียงประมาณ 2 กิโลเมตรเศษๆ เท่านั้น เหตุผลในการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 กลุ่มอาจเป็นด้วยเหตุ คือ กลุ่มชาว

เวียงจันทน์รุ่นที่เจ้าพระยามหาจักรีศรีอภัยวงศ์กวาดต้อนลงมาเป็นเชลยด้วยนั้นแม้ส่วนรวมจะเรียกว่าชาวเวียงจันทน์เหมือนกัน แต่ก็มีจารีตประเพณีและความถนัดในการประกอบอาชีพไม่เหมือนกันเลยทีเดียวเมื่อมีอิสระที่จะประกอบอาชีพและเลือกที่อยู่อาศัย จึงตั้งบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มเดียวกัน จึงมีชื่อเรียกว่าปากคลองเหนือ ปากคลองกลางและ ปากคลองใต้ สำหรับปากคลองเหนือ ได้แก่บริเวณตั้งแต่ วัดสว่างอารมณ์ไปจนถึงที่ตั้งโรงเรียนบ้านนครชุม(โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชรในปัจจุบัน) เป็นกลุ่มคนไทยที่แยกไปจากชุมชนในตัวเมืองกำแพงเพชรลักษณะของกลุ่มชนนี้ ชอบศึกษาเล่าเรียนและทำการค้าขายนิยมุ่งผ้าโจงกระเบน ปัจจุบันคือหมู่ที่ 5 ตำบลนครชุม ชาวบ้านปากคลองเหนือคนพื้นถิ่นเดิมเป็นคนไทย มอญ กะเหรี่ยง ชาวเขาเข้ามาอยู่อาศัย ส่วนปากคลองกลาง คือบริเวณตั้งแต่โรงเรียนบ้านนครชุม ไปถึง คูเมืองโบราณ ก่อนถึงวัดพระบรมธาตุ เมื่อมีถนนเจริญแล้วจะสังเกตได้จากพื้นที่ต่างระดับคือ ส่วนที่เป็นถนนจะสูงกว่าบ้านเรือนเดิมที่สร้างอยู่บริเวณที่เป็นคูเมืองชนกลุ่มนี้นิยมประกอบอาชีพทำไร่ผักไร่ยาสูบ ผลิตนิยมนุ่งผ้าชิ้น สวมเสื้อแขนกระบอกแบบชาวเวียงจันทน์ ปัจจุบันคือหมู่ที่ 4 ตำบลนครชุม ชาวปากคลองกลาง เดิมคือผู้ที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ และปากคลองใต้ ก็คือบริเวณตั้งแต่แนวคูเมืองจนถึงวัดพระบรมธาตุ ชนกลุ่มนี้ประกอบอาชีพและแต่งกายคล้ายคลึงกับกลุ่มปากคลองกลางแต่การพูดจาจะแปร่งออกไปจากกลุ่มอื่นมากเป็นสำเนียงแบบชาวเวียงจันทน์ เช่น ทำงานเรียกว่า“เฮ็ดเวียก” หรือถ้าไปเที่ยวเล่น จะเรียกว่า “เที่ยวเ็น” เป็นต้น ปัจจุบันคือ หมู่ที่ 3 ตำบลนครชุม

ปัจจุบันการแบ่งกลุ่มเกือบจะเลือนหายไปแล้วจึงเรียกรวมกันว่า“บ้านนครชุม” ตามชื่อเมืองทางประวัติศาสตร์ประชาชนพื้นถิ่นคือผู้ที่อพยพย้ายมาจาก ลานดอไม้ หนองปลิง และจังหวัดสุโขทัย

2. วิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของตำบลนครชุม ช่วงระยะเวลา พ.ศ.2433-2493

ต้นสังคม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายเนื่องจากไม่มีทรัพยากรธรรมชาติอื่นใด ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน นอกจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการค้าขายที่เป็นอาชีพหลักของประชาชนในชุมชน เห็นได้จากเทศกาลงานประเพณีสำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร ประชาชนชาวนครชุม จะได้รับเกียรติให้มีส่วนร่วมในการจัดแสดงพื้นบ้านเสมอๆ โดยให้นำวัฒนธรรมท้องถิ่น และอาหารพื้นบ้านที่พ่อค้าแม่ขาย แต่งกายย้อนยุค เข้าร่วมในกิจกรรมงานประเพณี ประกอบกับพื้นที่เขตเทศบาลตำบลนครชุม บริเวณตลาดนครชุม เป็นศูนย์กลางย่านธุรกิจ ที่มีการค้าขายเจริญรุ่งเรืองครั้งในอดีต ดังนั้น การรื้อฟื้นปรับสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน อาคารบ้านเรือน โบราณ ให้กลับมามีชีวิตใหม่ โดยจัดสถานที่บริเวณดังกล่าวเป็น ตลาดย้อนยุค นอกจากจะเป็นการหนุนเสริมเศรษฐกิจที่พอเพียงแก่ประชาชนแล้วยังจุดประกายให้เทศบาลตำบลนครชุม สามารถใช้ศิลปวัฒนธรรมโบราณสถานที่มียุส สร้างเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดกำแพงเพชรทางหนึ่ง

ด้านความเชื่อ ชาวบ้านคลองสวนหมากหรือนครชุมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะมีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับผีสง เทพดาฟ้าดิน และของดีของวิเศษ ชาวบ้านนครชุมหรือคลองสวนหมากเดิม บางคนมีความเชื่อว่า ของดีที่มีอยู่จะช่วยคุ้มกันภัยต่างๆ ไม่ให้ทำอันตรายตนได้

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และกิจกรรมหรือการกระทำนั้นถูกกำหนดด้วยความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่สังคมกำหนดไว้ นครชุมหรือคลองสวนหมาก ก็เช่นเดียวกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยชาวบ้านชาวลาวเวียงจันทน์ ชาวมอญ ชาวกะเหรี่ยง และอื่นๆ ที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรในนครชุมหรือคลองสวนหมาก กลุ่มคนเหล่านี้ต่างก็มีวัฒนธรรมประเพณีของตนเองติดมาด้วยและยังคงถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเหมือนกับอยู่ในถิ่นเดิมของตน ด้วยเหตุนี้ประเพณีต่างๆ จึงมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีแต่งงาน ประเพณีสงกรานต์ นอกจากประเพณีสงกรานต์ในเดือนห้าแล้ว เดือนสี่จะมีประเพณีตรุษ ประเพณีสารท ในเดือนสิบ และประเพณีการเทศน์มหาชาติในเดือนสิบสอง ที่ชาวบ้านนครชุมหรือคลองสวนหมากเดิม ยึดถือปฏิบัติและสืบทอดกันต่อมาในชุมชนของตนจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เช่น วันมาฆบูชา ประเพณีตรุษไทย ประเพณีวันวิ

สาขาวิชา วันเข้าปฐมพรรณา เทศกาลบุญมหาชาติ เทศกาลบุญบั้งไฟดำผี พิธีทอดผ้าป่าแถวและลอยกระทง งานประเพณีขับพระ-เล่นเพลง งานประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร ประเพณีการละเล่นพื้นเมืองดั้งเดิม เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายของชาวบ้านนครชุมหรือชาวคลองสวนหมาก ทั้งปากคลองเหนือ ปากคลองกลาง และปากคลองใต้ ใช้วิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น มีอาชีพต่างๆ คือ อาชีพทำไร่ ทำนา อาชีพค้าขาย รับราชการ

ด้านการปกครอง การขยายตัวของชุมชนคลองสวนหมาก ได้ขยายไปอย่างรวดเร็ว หลายครัวเรือนโยกย้ายเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่นี้ วังยาง ห้วยยาง ปากคลองใต้ ปากคลองกลาง หรือวัดสว่างอารมณ์ ชุมชนเหล่านี้ยกฐานะขึ้นเป็นหมู่บ้านและรวมกันเข้ากับอีกหลายหมู่บ้านจนได้รับการพัฒนามากฐานะเป็นตำบลนครชุม และแบ่งเขตการปกครองตามการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นออกเป็น 12 หมู่บ้าน

3. บุคคลสำคัญในอดีตของชุมชน

สถานที่ใดๆในโลก ล้วนแต่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญมากบ้าง น้อยบ้างแตกต่างกันไป ในแต่ละภูมิภาคของโลก และปัจจัยที่ทำให้สถานที่ หรือภูมิภาค นั้นๆ เกิดวัฒนธรรม จนมีวิวัฒนาการไปเป็นอารยธรรมในด้านต่างๆ มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญนั้น ก็คือ “คน” ซึ่งจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สถานที่ใดๆก็ตาม เกิดกิจกรรม เกิดมีประวัติความเป็นมา ด้วยความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เฉก เช่นเดียวกับ ตำบลนครชุม ที่มีบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดเป็นประวัติความเป็นมาของชุมชน เกิดเรื่องราวความสัมพันธ์ดังที่กล่าวมา บุคคลสำคัญในอดีตของตำบลนครชุม อาจจะมีจำนวนมากมายังไม่ได้บันทึกไว้ เพราะเป็นยุคคนป่าเร่ร่อน มนุษย์อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ในยุคที่ยังไม่มีวัฒนธรรม ก่อนประวัติศาสตร์ เท่าที่มีการบันทึกได้ คือ พระมหากษัตริย์ราชที่ 1 หรือ พระยาสิทธิ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว (โศภนพรมังคล) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พญาตะก่า และพะโป้สองพี่น้องชาติกะเหรี่ยงคนในบังคับอังกฤษ ขุนโสภิตบรรณลักษณ์(นายอำพัน กิตติขจร) คณะผู้วิจัยกล่าวโดยสรุป ได้ว่า บุคคลสำคัญในอดีตของชุมชนที่สร้างคุณงามความดี หรือมีประวัติศาสตร์สำคัญให้กับตำบลนครชุมดังที่ได้กล่าวมา พระองค์หนึ่งก็คือ พระมหากษัตริย์ราชที่ 1 หรือ พระยาสิทธิ ที่ได้นำพระบรมสารีริกธาตุ และคันศรมหาโพธิ์มาประดิษฐานไว้ ให้คนได้กราบไหว้บูชาจนถึงปัจจุบัน ท่านต่อมาคือ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว (โศภนพรมังคล) โดยท่านเป็นผู้ที่ค้นพบพระเจดีย์วัดพระบรมธาตุนครชุม ทรงดอกบัวหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ จากการอ่านศิลาจารึกเป็นท่านแรก ก่อนการบูรณะโดยชาวกะเหรี่ยงใน สมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ต่อมา ได้แก่ พระพุทธเจ้าหลวงที่เสด็จประพาสต้นวัดพระบรมธาตุนครชุมและคลองสวนหมาก เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม รศ. 125 (พ.ศ. 2449) การเสด็จประพาสต้นในครั้งนี้จึงมีความหมายยิ่งใหญ่มากเป็นเสมือน “มนต์อันศักดิ์สิทธิ์” ที่ชุบชีวิตชาวบ้านคลองสวนหมากให้กลับคืนมา ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงชุมชนคลองสวนหมากทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง บุคคลสำคัญอีกสองท่าน คือ พญาตะก่าและพะโป้ สองพี่น้องชาติกะเหรี่ยงคนในบังคับอังกฤษ ได้มาขออนุญาตทำไม้ซุงในแผ่นดิน ร.5 ได้ทำไร่นาปลูกพืชไร่และข้าว พญาตะก่าและพะโป้ นับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน พระบรมธาตุนครชุมก็เป็นที่สักการะของสาธุชนสืบมาไม่ขาดสายด้วยศรัทธา จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ บุคคลทั้ง 2 จะเป็นคนชาติกะเหรี่ยง แต่ได้มาทำกิจการค้าไม้ในฝั่งไทย ได้ผลทางธุรกิจ ก็ยังมีจิตใจศรัทธาสร้างคุณงามความดีทำนุบำรุงโบราณสถานอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทางพระพุทธศาสนาในแผ่นดินไทยให้มั่นคงสืบไป ท่านต่อมาคือ ขุนโสภิตบรรณลักษณ์(นายอำพัน กิตติขจร) เป็นบุคคลที่เกิดและเติบโตมีเชื้อสายสืบทอดมาจากคลองสวนหมากหรือตำบลนครชุมในปัจจุบัน และมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานจนได้รับราชการเป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก อีกทั้งยังคอยอบรมเลี้ยงดู ส่งสอนบุตร-ธิดา ให้มีความอดทน มุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียรจนได้เป็นผู้นำประเทศหลายสมัย ท่านต่อมา คือ เจ้าคุณกำแพง พระยากำแพงเพชร เจ้าเมืองกำแพงเพชร ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ทุกท่านที่กล่าวรายละเอียดไว้ในบทที่ 4 ของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ที่ได้ทำ

คุณประโยชน์ให้กับตำบลคลองสวนหมากหรือตำบลนครชุมในปัจจุบัน และอีกท่านหนึ่งที่นับได้ว่าเป็นผู้สร้างชื่อเสียงให้กับชาวตำบลนครชุมคือ ครูมาลัย ชูพินิจ เป็นผู้ที่เกิดและเติบโตที่ตำบลคลองสวนหมากหรือตำบลนครชุม ที่ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศไทยหลายด้าน มีความขยันมานะอดทนทำงานจนเป็นนักหนังสือพิมพ์ และนักเขียนมีงานประพันธ์จำนวนมากทั้งประเภทบันเทิงคดีและสารคดี เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร งานเขียนคอลัมน์ และงานแปล เป็นต้น

2. การศึกษาแนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน คณะผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- การเผยแพร่โดยการประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยชุมชนเอง
- สื่อจากการพูดปากต่อปากยังเป็นช่องทางในการสื่อสารอีกทางหนึ่งที่สำคัญในการเผยแพร่วิถีชีวิต

สังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ฟังมักจะมีความเชื่อถือในสิ่งที่ผู้เล่าให้ฟัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้ฟัง

- การเผยแพร่ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ Facebook
- การเผยแพร่ด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น คู่มือ หนังสือ ตำรา
- การเผยแพร่ด้วยสื่อโทรทัศน์
- การเผยแพร่โดยจัดทำเป็นศูนย์ข้อมูลทางวิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“แนวทางการเผยแพร่วิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรม ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นวิถีชีวิต จารีต ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งบริบทขององค์ความรู้ดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป โดยผลการศึกษาพบว่า นครชุม เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระยาธิไท แล้วถูกทิ้งร้าง เนื่องจากโรคระบาด และกลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากการอพยพเพื่อหาที่ทำกินของกลุ่มคนลาว กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ มอญ จึงมีวิถีชีวิตแบบผสมผสานทางสังคมวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การละเล่น อาชีพ และมีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย การเผยแพร่วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน คือ การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การเผยแพร่ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ คู่มือ หนังสือ ตำรา สื่อโทรทัศน์ จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการจัดทำศูนย์ข้อมูลชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกคนในท้องถิ่นร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง (2540) ที่ได้ศึกษาวิถีชาวมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมอญบางขุนเทียนบ้านบางกระดี่ โดยพบว่าควรปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมต่อการดำรงชีวิต และการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชาวมอญบางกระดี่จะช่วยให้การอนุรักษ์พัฒนาสืบทอดวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น และงานวิจัยของ สุภกร ศรีสงคราม(2551) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม(วัดพระแก้ว)ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์” พบว่า เป็นการเลือกใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมและสามารถสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะสื่อให้ทราบเป็นอย่างดี และนอกจากนี้ในงานวิจัยของ วิภา เจริญประไพ (2550) ที่ได้ศึกษา วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย พบว่า ชุมชนคลองบางกอกน้อยยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีการค้าขายแบบตลาดน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันของชุมชน จึงนับได้ว่าเป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคที่กระแสทุนนิยม บริโภคนิยมแพร่หลาย และมีการเผยแพร่วิถีชีวิตชุมชนบางกอกน้อยด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาของคณาจารย์หลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
โครงการจัดตั้งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไข
ข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ดียิ่ง ทำให้การวิจัยมีความสมบูรณ์แบบทุกประการ ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร
เทศบาลตำบลนครชุม องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร และเจ้าหน้าที่ ทุก
ท่าน ที่กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่คณะผู้วิจัย และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ เป็นอย่าง
ดียิ่ง คุณค่าอันพึงมีจากการทำวิจัยฉบับนี้ คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์
ประสาทวิชาความรู้แก่คณะผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, เสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ 5, อยุธยา,
พระนคร, 2504.
- คำรณราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ, อภิบาลยะยะทางล่องน้ำพิง ตั้งแต่เมืองเชียงใหม่
จนถึงปากน้ำโพธิ์, พระนคร, 2470.
- พิเศษ เกียรติพงษ์, (2541). ความเป็นมาของกำแพงเพชร. เมืองโบราณ ปีที่ 19 ฉบับที่ 2
ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2536 หน้า 44-49
- เรียบเรียง(นามปากกา), ห่มมหาราช, บรรณกิจ, กรุงเทพฯ, 2534.
- เรียบเรียง(นามปากกา), ชั่วฟ้าดินสลาย, สำนักพิมพ์ กระท้อน ป.ล., กรุงเทพฯ, 2542.
- วรรณ คำปวนบุตร, (2557). การศึกษาประวัติศาสตร์. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ บริษัท ออฟเซทพลัส จำกัด ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2557.
- วินา เอี่ยมประไพ, (2550). วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพมหานคร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม, (2534). รายงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กำแพงเพชร อดีต ปัจจุบัน
อนาคต. กำแพงเพชร: วิทยาลัยครูกำแพงเพชร สหวิทยาลัยพุทธชินราช.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร. (2540). วัฒนธรรม
กับเมืองกำแพงเพชร.
- สุภาพร มากแจ้ง, (2540). การศึกษาวิถีชีวิตชาวมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” รายงานการวิจัย
ฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. กรุงเทพมหานคร.
- สุปราณี แสงทอง, (2538). วรรณคดีของยุคสมัย. เอกสารห่มมหาราชกับประวัติศาสตร์เมือง
กำแพงเพชร. ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียน
วชิรปราการวิทยาคม. กำแพงเพชร.
- สันติ อภัยราช, (2538). เอกสารห่มมหาราชกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร. ศูนย์พัฒนาการเรียน
การสอนวิชาภาษาไทย จังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม. กำแพงเพชร.